

**Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők
Országos Szövetsége (MOSZ)**

Előterjesztés az elnökség részére

**A mezőgazdasági beruházások alakulásáról és annak
okairól**

Budapest, 2019. május 29.

A mezőgazdaság tőke lekötése és ezzel összefüggésben finanszírozási szükséglete rendkívül nagy. Ez egyrészt a termelési folyamat sajátosságából fakad, ami különösen a növénytermesztésben támaszt magas forgóeszköz igényt. Másrészt az ágazat szereplőire nehezedő állandó fejlesztési kényszer és a beruházásokat jellemző lassú megtérülési idő a hosszú lejáratú hitelek iránt teremt magas keresletet.

Az elmúlt években két különböző folyamat következtében a mezőgazdaság finanszírozása érdemben javult. Egyrészt az EU-s közvetlen támogatások megfelelő fedezetet jelentenek a hitelezéshez, ezért a transzparensen működő termelőket a bankok szívesen finanszírozták. Másrészt a nagyobb méreteket öltő mennyiségi lazítás tovagyrúzó hatása kedvező kamatkörnyezetet és bőséges forrást eredményezett a hitelezéshez.

A két folyamat 2013 nyarára, a Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramjával érett be. Az olcsó forrásokkal a jó hitelminősítéssel rendelkező termelők nem csak korábbi, drágább hiteleiket válthatták ki, de az új beruházásaik is finanszírozhatók voltak. A konstrukció keretében az alacsony kamatköltség mellett elérhető forgóeszközhitel és az EU-s támogatást megelőlegező hitelek is - a finanszírozási képesség javításán keresztül - ösztönzőleg hatottak a beruházásokra. A támogató pénzügyi környezet ellenére azonban 2014-ben trendforduló következett be. A beruházások dinamikája megtört, a modernizáció lelassult. Az okok ismertek: az új földszabályozás, a támogatásmegvonás, a diszkriminatív intézkedések (VP), stb. az agrárgazdasági szereplőket bizonytalanságba taszították.

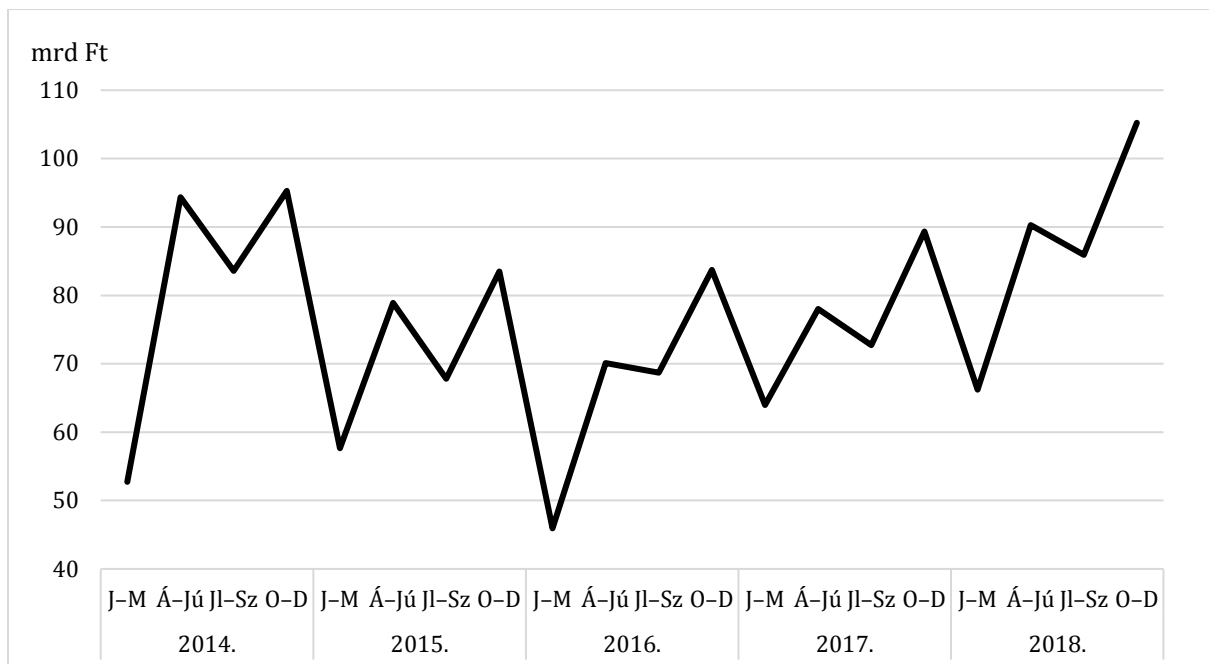
I. Beruházások

A beruházások alakulása önmagában nehezen értelmezhető, mivel több folyamatot is visszatükröző, összefüggéseket kifejező indikátor, ami jól mutatja a vállalkozások jövővel kapcsolatos várakozásait és jól leképezi a gazdaságpolitika, valamint monetáris politika irányultságát is.

Az agrárkormányzat is előszeretettel kommunikálja - különösen azóta, mióta a versenyképesség, hatékonyság növelését tűzték a zászlajukra -, hogy a mezőgazdasági beruházásokkal minden rendben van. Hiszen, mint ahogy az számtalanszor elhangzott: „a beruházásokra fordított összegek nőnek, a termelők 2016, a VP elindulása óta egyre többet fordítanak a modernizációra”.

A beruházásokra fordított kiadások folyó áron valóban növekednek. Ugyanakkor ezen folyamat mögött súlyos belső ellentmondások, valamint drasztikus áremelkedések húzódnak meg, amik alapvetően kérdőjelezik meg ezt a fejlődést.

1. ábra: Beruházások a mezőgazdaságban, folyóáron

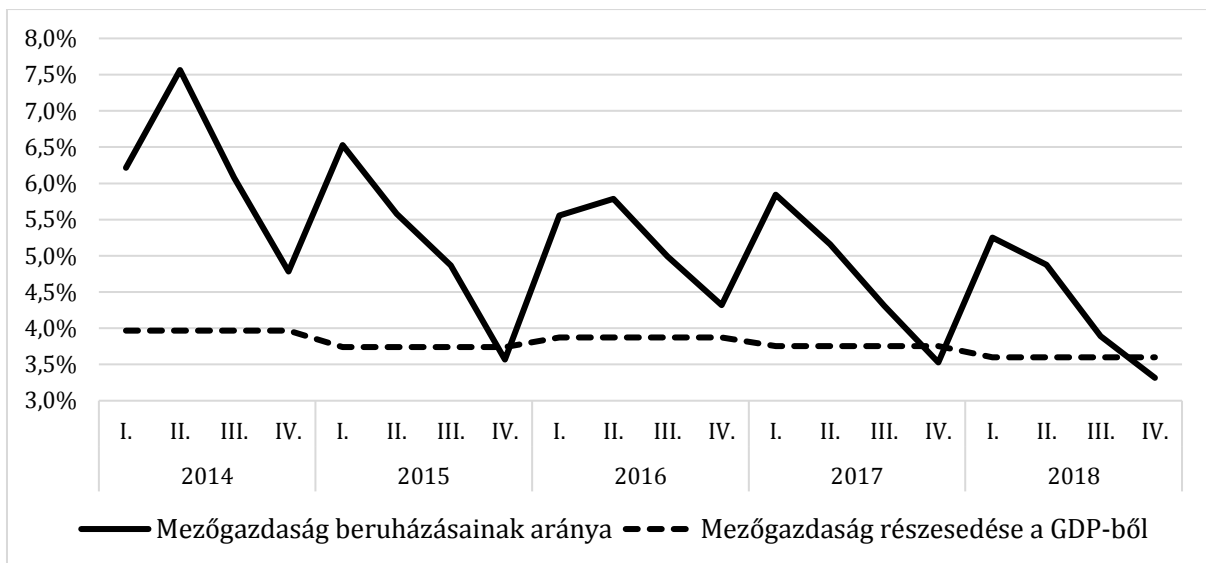

Forrás: KSH

1. A beruházások relatív szintje

A magyar mezőgazdaság fejlesztési szükséglete rendkívül nagy, mivel versenyképessége, illetve hozzáadott érték termelő képessége messze elmarad a nyugat-európai országokétól. Az agrárium gyors ütemű technikai felzárkózása 2007-et követően figyelhető meg. Ennek egyik kézzelfogható fokmérője volt a – relatív értelemben vett – beruházási boom. Miközben a mezőgazdaság GDP-ben mért részaránya nem haladta meg a 3-4 százalékot, a beruházásokból való részesedése a 2008-2014 időszakban átlagosan 5,5 százalék volt. 2014 után azonban a mezőgazdasági beruházások aránya csökkenni kezdett és 2018-ban mindössze 4,1 százalékot ért el. Ennél alacsonyabb értékre EU-s csatlakozásunk óta csak egy évben, 2007-ben volt példa.

2. ábra: A mezőgazdaság részesedése a GDP-ben és a beruházásokban

Forrás: KSH

2. A beruházások árindexe

A beruházások az elmúlt időszakban rendkívül megrágultak. A tapasztalatok szerint nem ritka, hogy egyes munkákért 20-30 százalékkal is többet kell fizetni. A KSH - az egyéni véleményekkel szemben - a beruházási árindex csupán 13 százalékos növekedését mérte a 2014 és 2018 közötti időszakban. Az árváltozástól megtisztított, változatlan áras beruházások teljesítményértéke, amely tartalmazza a föld és termelési jogok vásárlásával kapcsolatos költségeket is, 2014 után jelentős visszaesést mutat. 2017-ben és – előzetes becsléseink szerint 2018-ban is – ugyan korrekcióra került sor, azonban az elmúlt négy évben számításaink szerint közel egy teljes év beruházása veszett el.

3. A beruházások irányultsága

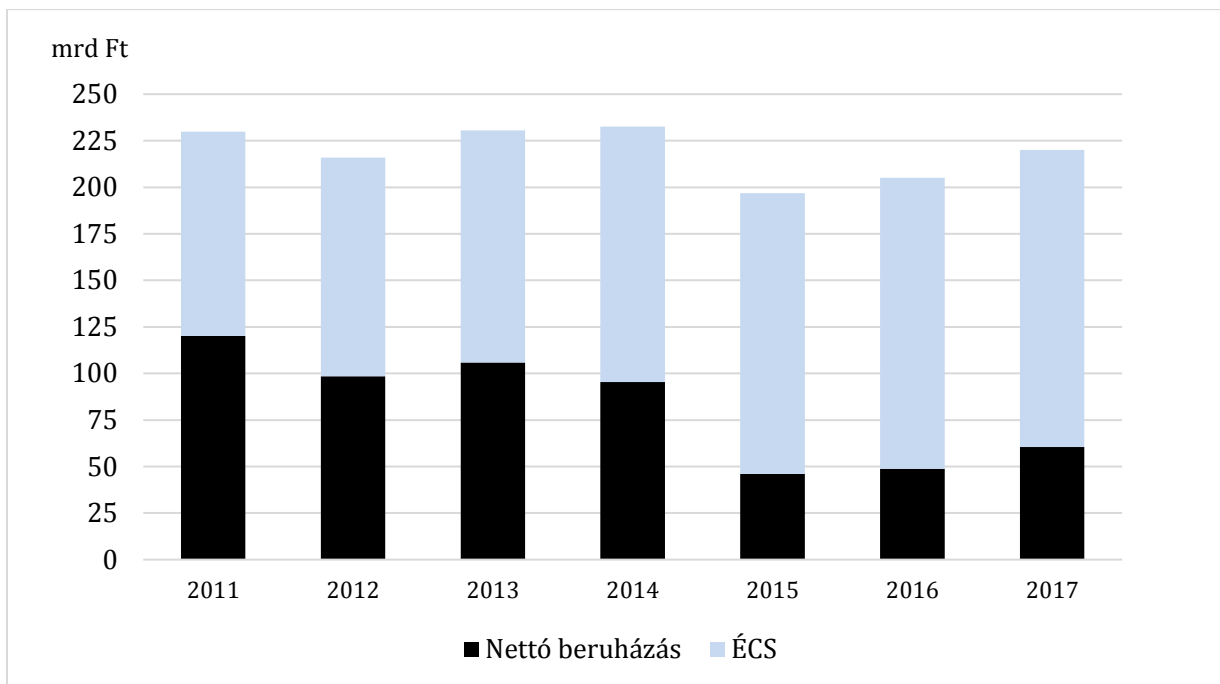
Az elmúlt időszakban az agrárium fejlődési pályája ellentmondásossá vált. A növénytermesztés kibocsátásának volumene erős kilengések mellett trendjében növekvő, de az állattenyésztés képtelen fejlődési pályára állni. Ennek egyik oka a piaci körülményeken túl az, hogy a beruházások elsősorban a növénytermesztést segítő és mindemellett könnyen értékesíthető eszközöknek tekinthető gépek, berendezések és szállítóeszközök beszerzésére irányulnak. Az épületeket, építményeket érintő fejlesztések volumene 2009 és 2017 között megfeleződött, arányuk 1/3-ról 1/6-ra csökkent a mezőgazdasági beruházásokon belül.

Mindez nem véletlen. Ez összefügg a két ágazat eltérő jövedelemtermelő képességével és megtérülési rátájával, de komoly szerepet játszik ebben a VP diszkriminációja, végrehajtásának súlyos problémái és nem utolsósorban a termelés alapjait (föld) érintő bizonytalanságok is.

4. Nettó és bruttó beruházások

A 2008 és 2014 közötti, kezdetben kizárólag az EMVA források, majd a kedvező pénzügyi folyamatok által is generált, évről-évre növekvő beruházások értékcsökkenése az elmúlt években kumuláltan jelent meg. Ez egyrészt rontja az eredményt, másrészt viszont beruházási lehetőséget teremt. A pótló beruházások azonban nem növelik a technikai, technológia színvonalat, csupán fenntartják azt.

3. ábra: Bruttó és nettó beruházások a mezőgazdasági társas vállalkozásoknál

Forrás: NAV

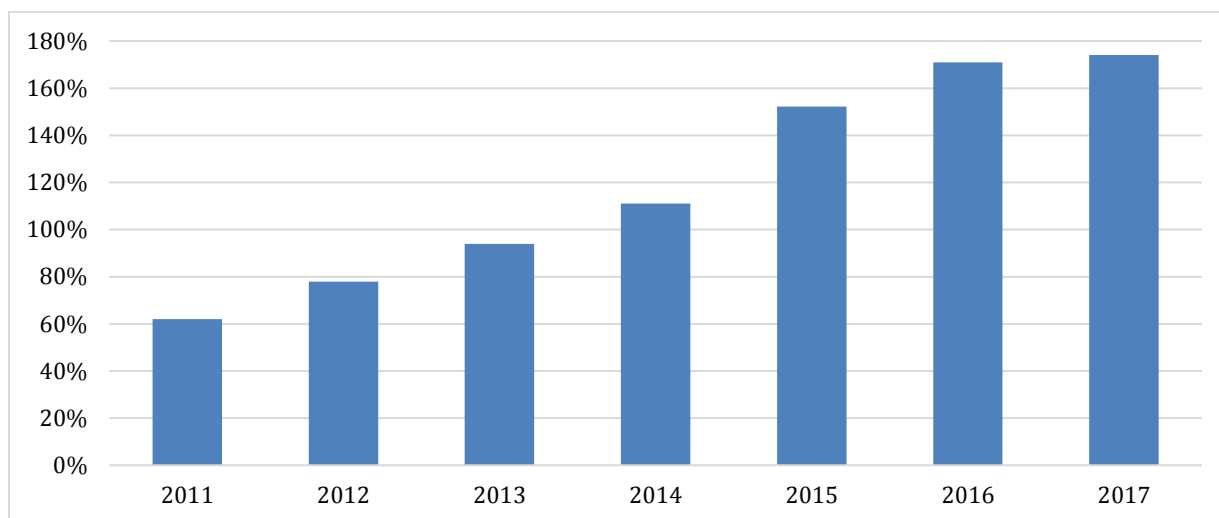
5. Beruházások melyek megvalósultak és melyek megvalósulhattak volna

A mezőgazdasági társas vállalkozások hosszú távú működését a földforgalmi törvény, a támogatásmegvonás, a VP és annak „végrehajtása” alapjaiban fenyegeti. A versenyképes árutermelő szereplők energiáit lekötí az alkalmazkodás, jövőképét pedig elhomályosítja a bizonytalanság.

Nem segíti az eligazodást az, hogy még mindig teljesen bizonytalanok a 2020 utáni KAP szabályok, de az sem, hogy a földforgalmi törvény ad hoc, a gazdálkodást nem támogató, kiszámíthatatlan módon változik.

Ez előre vetíti, hogy – többek között - a beruházásoknál tapasztalható kedvezőtlen tendenciák a jövőben is folytatódnak, annak ellenére, hogy rendelkezésre áll saját és olcsó hitelforrás is.

4. ábra: A likvid pénzeszközök beruházásokhoz viszonyított aránya

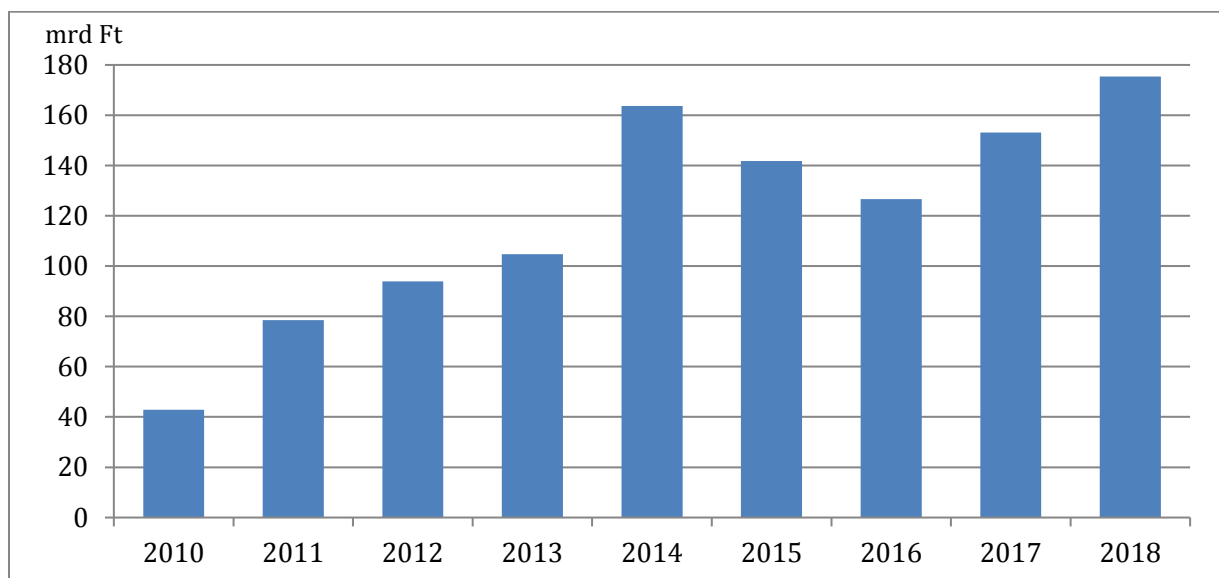

Forrás: NAV

A piaci szereplők az ismertett okok miatt nem véletlenül a beruházások elhalasztása és tartalékok képzése vagy egy esetleges beruházási döntés meghozatalakor a likvidnek tekinthető eszközök preferálása mellett döntenek.

Ezt támasztja alá – igaz folyó áron – a géptértékesítésnél tapasztalható növekedés is.

5. ábra: Mezőgazdasági gépek értékesítése (Forrás: AKI)

6. Elhibázott agrárpolitika, támogató Jegybank

Ágazati hitelprogramok

Mivel a mezőgazdaság banki megítélése a múltban jellemzően negatív volt, nem csak a termelők hitelhez jutása volt problematikus, hanem a mezőgazdaság igényeit figyelembe vevő pénzügyi termékek is hiányoztak.

Az agrártárának ezért mindig is kiemelt feladata volt a mezőgazdaságra szabott, kedvezményes hitelkonstrukciók kialakítása. Az EU-s csatlakozásunkkal összefüggésben megalkotott, nagy volumenű, MFB-s fejlesztési és forgóeszköz hitelprogramok azonban 2013. december 31-én lejártak.

Tekintettel arra, hogy ezen konstrukcióknak támogatástartalma van, alkalmazásukhoz brüsszeli jóváhagyás szükséges. Mivel az agrártárca új notifikációt Brüsszelben nem kezdeményezett és a lejáró notifikációkat nem hosszabbította meg, „de minimis” támogatásnak minősülő kedvezményes hitelekkel igyekezett a termelők pozícióját javítani az elmúlt években, rendkívül csekély eredménnyel.

Tény, hogy 2016 őszén a kamat és minden más díjtól, költségtől mentes, a tejhasznú tehéntartással, illetve sertéstartással foglalkozó termelők számára elérhető, likviditást biztosító hitelprogramot hirdettek. Ez azonban nem egy klasszikus notifikált nemzeti támogatás, hanem egy Brüsszelben kidolgozott program adaptálása volt, amit egy alkalomra, válságkezelő intézkedésként hirdettek meg.

2019-ben a Brüsszel által már 2008 óta engedélyezett, a mezőgazdasági üzemek korszerűsítéséhez, fejlesztéséhez nemzeti hatáskörben nyújtott kedvezményes hitel- és lízingdíj-támogatási konstrukciót - amelyet 2015-ben felfüggesztettek - újra megnyitották. Ennek notifikációja azonban ez év végével lejár. Az esetleges ismételt notifikációról nincs információnk.

Vidékfejlesztési Program

A 2014-2020 ciklusban közel 700 milliárd Ft beruházási jellegű fejlesztési forrás érhető el a termelők számára, ami különösen nagy lökést adhatott volna a professzionális mezőgazdaság modernizációjának. Azonban mind a bevezetett rendszer, mind annak megvalósítási gyakorlata kifejezetten beruházások ellen hatnak. A problémát csak fokozza, hogy a VP kapcsán érzékelhető visszasságok – melyek bár kezdettől fogva érzékelhetők voltak - a megvalósítási szakaszban sokkal súlyosabbá váltak. Ennek hátterében VP megalkotási szakaszának hiányosságai állnak. A valódi társadalmi egyeztetés hiánya és a szakmai érvek, valamint szempontok negligálása következtében a VP valójában kontraproduktívvá vált: a beruházásokra nem ösztönzőleg hatott, hanem lefékezte azokat. A pályázati kiírások dömpingje, majd a hosszú, több évig húzódó elbírálási idő nem csak a tervezett beruházások árára gyakorolt negatív hatást. Az összetorlódott, most megvalósítási szakaszba kerülő projektek az építőipari, kivitelezési munkák kapacitáshiányát olyan mértékben fokozza, ami mellett jellemzően nem tartható a termelők számára rendelkezésre álló, rendkívül rövid teljesítési határidők.

A VP koncepcionális hibái leginkább az állattenyésztés vonatkozásban csapódtak le. Köztudott, hogy az állattenyésztés jövedelmezősége alacsony, beruházási igénye rendkívül nagy. Mivel piaci körülmények között ezek megtérülése nem feltétlen biztosított, ezért különösen nagy a támogatott fejlesztési források relevanciája az állattartó telepek korszerűsítésében. A VP 80-20-as forráselosztási szabálya ugyanakkor szinte teljes egészében kizárta az állattartókat. Az állatállomány döntő része ma szakosított telepeken található. Ezen telepek egy részét jellemzően a 2007-2014-es ciklusban modernizálták, hogy többek között azok eleget tegyenek a

környezetvédelmi előírásoknak is. Azzal, hogy a VP-ből kizárták őket, a környezetileg leginkább fenntartható és a versenyképes állattenyésztés alapját jelentő üzemek jövőjét bizonytalanították el.

Tekintettel a jelentős – elszámolható kiadásnak nem minősülő – költségnövekedésre és a beruházások megvalósítása kapcsán érzékelhető nehézségekre, féltő, hogy Magyarország nem lesz képes lehívni a teljes, rendelkezésre álló VP keretösszeget. A ciklus még tart, azonban a hátralévő idő rohamosan fogy. Emiatt a legfontosabb feladat, hogy az előttünk álló időszakban azonnali beavatkozásokkal segítsük a beruházások megvalósulását. Nagy előrelépést jelenthetne, ha a támogatásintenzitás változatlanul hagyása mellett a többletköltségek elismerésre és az erre eső támogatások jóváhagyásra kerülnének. Azaz a támogatás intenzitás változatlanul hagyása mellett megemelnék a támogatási összegeket. Emellett a munkaerőpiaci anomáliák okán indokolt lenne a foglalkoztatásra vonatkozó kötelezettség eltörlése.

Hosszabb távon mindenképpen szükség van emellett a VP alapos elemzésére, valamint a tanulságok levonására. A tapasztalatokat a következő programozási ciklus vidékfejlesztési programjának megalkotásakor mindenképpen adaptálni kell, hogy ne kövessük el még egyszer ugyanazokat a hibákat.

Növekedési Hitelprogram (NHP)

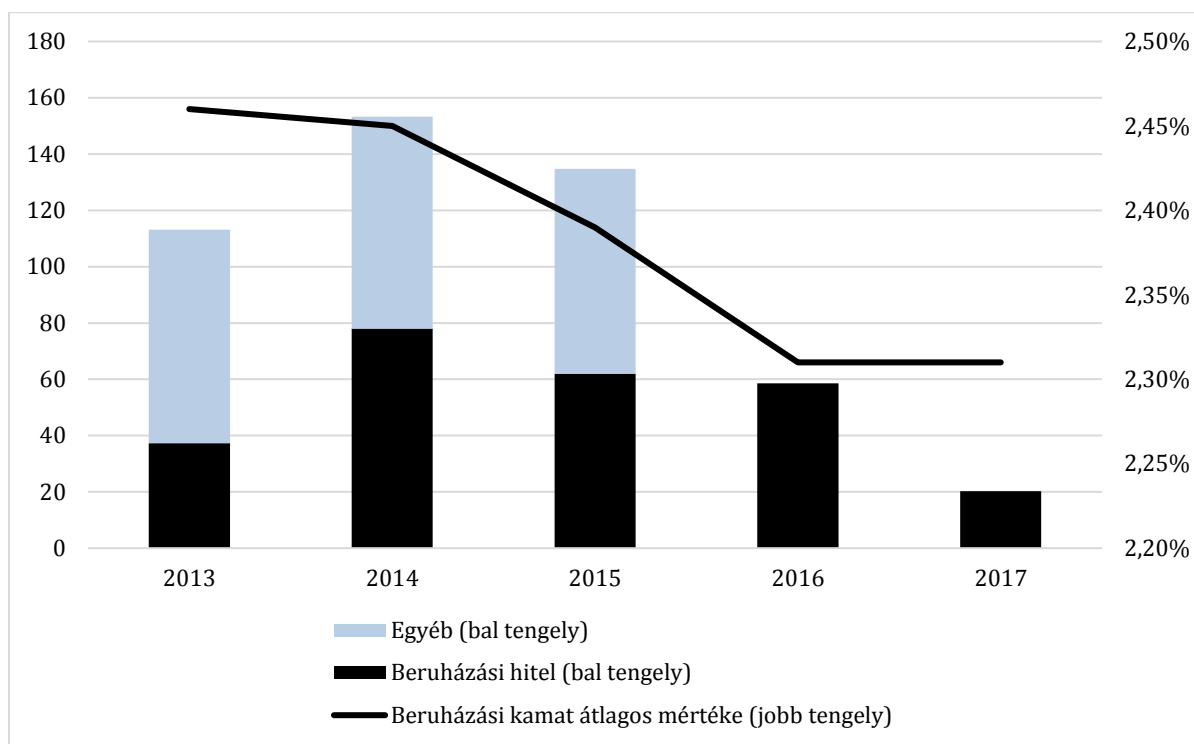
Az NHP-t 2013-ban indította el a Jegybank. A Programot több szakasz után 2017 tavaszán zárták le, ugyanakkor az NHP harmadik szakaszával párhuzamosan meghirdetett Piaci Hitelprogram (PHP) 2018 végéig még közvetetten támogatta a kkv-hitelezést.

Az NHP egészében, azaz mintegy négy év alatt összességében mintegy 450 milliárd Ft-ot kötöttek le a mezőgazdasági társas vállalkozások, melynek 53 százaléka szolgált beruházási célt. A maradék 47 százalék lényegében egyenlően oszlott meg a három másik hitelcél, a hitelkiváltás, a forgóeszközfinanszírozás és az EU-s támogatások megelőlegezése között.

A beruházással kapcsolatos döntések a hazai viszonyok között egyre ellentmondásosabbá váltak és egyre több kérdést vetettek fel. Az olcsó, alacsony kamatozású NHP jelentős érv volt a fejlesztések mellett, ugyanakkor a bizonytalanság növekedése összességében negatívan hatott a beruházási kedvre, amit az NHP sem tudott kompenzálni. 2014-ben még a beruházási hitelek 23 százalékát hívták le a mezőgazdasági vállalkozások, 2017-ben ez az arány már csak 12 százalék volt.

6. ábra: Az NHP keretében a mezőgazdasági társas vállalkozások által lehívott hitelek összege (bal tengely) és a beruházási célú hitelek kamata

Forrás: MNB

A KSH által kimutatott mezőgazdasági rátát, valamint az ágazati hitelállomány alakulását torzítja a földet a gazdáknak program. Ennek hatásaként egyszeri alkalommal 2017 évben mintegy 150 milliárd forinttal nőtt a beruházási ráta és mintegy 110 milliárd forinttal az ágazati hitelállomány.

II. A jövő kérdései

Az elmúlt öt év a mezőgazdaság elvesztegetett fél évtizedének tekinthető. Soha nem látott mértékű modernizáció kezdődhetett volna az ágazatban, amely megteremthette volna az alapját a valódi felzárkózásnak. Nemcsak a beruházási környezet volt rendkívül kedvező, a termelők is elegendő saját erővel és potenciállal rendelkeztek a fejlesztések végrehajtásához. A valóságban azonban a potenciált felőrölte a túlélésért folytatott alkalmazkodás. A jövőépítés helyett pedig tartalékolás kezdődött egy olyan időszakban, mikor a pénznek lényegében nem volt ára.

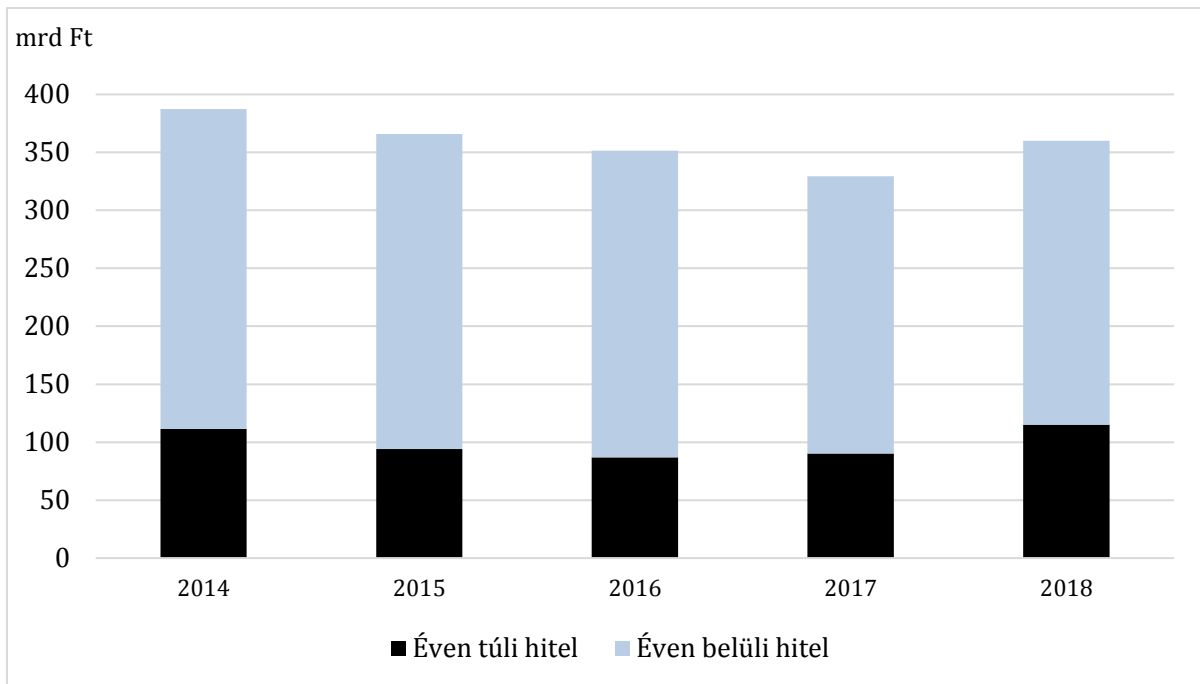
Félő, hogy az eddig elveszett évekből egy teljes évtized lesz.

A globális növekedési félelmek a monetáris szigorítással kapcsolatos, tavaly felerősödő várakozásokat ugyan lehűtik, az eurózónában a csökkenő ütemű pénzromlás, valamint a mennyiségi lazítás folytatása a EKB részéről mind azt jelzik, hogy egyre messzebb kerül a trendforduló az európai monetáris politikában. Ez a Nemezeti Bank alacsony kamatszint fenntartását célzó pozícióit erősíti, ugyanakkor

erősen kérdéses, hogy az egyre növekvő ütemű, áprilisban 3,9 százalékra felkúszó infláció a jegybanki szándékokat milyen mértékben korlátozza.

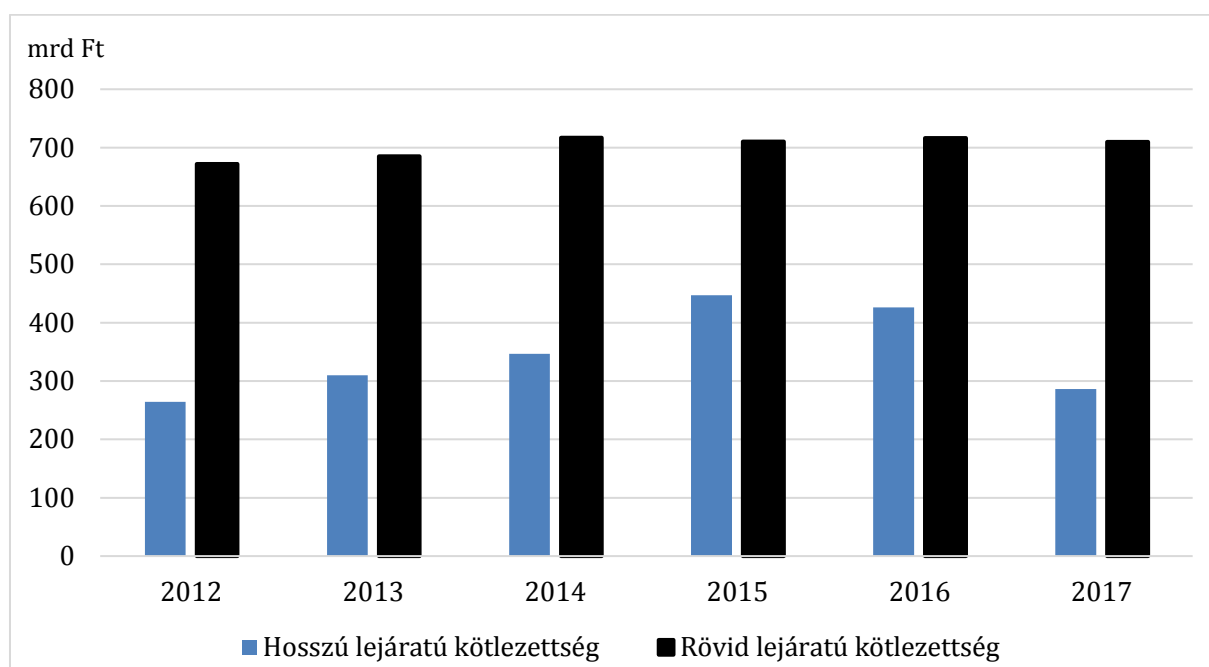
A társas vállalkozások hitelképessége középtávon jó marad, mivel az ágazat jövedelemtermelő képessége, valamint a hitelezés szempontjából kiemelet fontosságú cash flow-ja is stabil. Egy esetleges kamatemelés várhatóan ágazati szempontból nem jár együtt a hitelhez jutási esélyek romlásával, ugyanakkor többletköltséget okoz, ami nem csak az új hitelfelvételek, illetve hitelmegújítások vonatkozásában, hanem a már meglévő hitelek esetleges kamatfordulóját követően is realizálódik.

7. ábra: A mezőgazdaság hitelállománya*

Forrás: MNB, * Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények által a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelek a „Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halgazdálkodás” nemzetgazdasági ágazatban

8. ábra: A mezőgazdaság társas vállalkozások kötelezettség-állománya

Forrás: NAV

A mezőgazdasági társas vállalkozások eladósodottsága/kötelezettségállománya mindazonáltal nem magas, lenne tér további források bevonására. Tekintettel az új KAP és - ezen belül - az új ciklus VP-je kapcsán már most érzékelhető problémákra, azoknak a termelőknek, akiknek beruházási szándéka van, nem szabad döntéseiket halogatni.

Az MNB 2019 elején újra elindította a Növekedési Hitelprogramot, NHP fix elnevezéssel. A legújabb konstrukció keretösszege 1000 milliárd forint. Tekintettel arra, hogy az NHP korábbi programjainak keretében összesen 2809 milliárd Ft-ot helyeztek ki, az összeg nem tekinthető csekélynek. Mint korábban, az MNB most is 0 százalékos kamattal biztosítja a hitelintézeteknek a forrást, amelyet azok maximum 2,5 százalékos kamattal hitelezhetnek tovább kkv-nak forint alapú finanszírozására. Az NHP fix azonban az NHP harmadik szakaszánál is szigorúbb, mivel csak 3 évnél hosszabb futamidejű hitelek nyújthatók, kizárólag meghatározott beruházási célra.

Emellett – mint ahogy korábban jeleztük – ez évben 600 millió forintos keretösszeggel újra elérhető a mezőgazdasági üzemek korszerűsítéséhez, fejlesztéséhez nemzeti hatáskörben nyújtott kedvezményes hitel- és lízingdíj-támogatás (114/2008. (IX. 5.) FVM rendelet).

A jelenlegi folyamatok alapján, úgy tűnik, hogy az elmúlt években elmaradt, de valójában nem megkerülhető beruházások pótlásra kerülnek, ami a beruházások volumenénél várhatóan korrekciót okoz, de a beruházási kedv álláspontunk szerint összességében lanya marad.

Összegezve:

A magyar agrárgazdaság versenyképességi problémái a beruházások alakulásában egyértelműen tetten érhetők. A MOSZ több elemzése megállapította, hogy ma már nemcsak Nyugat-európai, hanem a velünk együtt csatlakozott Kelet-Európai országok agrárnövekedési rátája sorra magasabb, mint hazánké. A lengyel, a cseh, a szlovák mezőgazdaság teljesítménye már a magyar előtt jár, de Románia is megközelítette a magyar kibocsátást.

Ahhoz, hogy a magyar mezőgazdaság érdemi növekedési pályára állhasson, ahhoz, hogy agrárpotenciálunkat magasabb szinten használjuk ki, gyorsütemű modernizációra lenne szükség. Ahogy előterjesztésünkben bemutattuk, ennek pénzügyi fedezete adott, banki környezete a szokásosnál sokkal jobb. Ebből következik, hogy szembe kellene nézni azzal, hogy miért nem tudunk élni e lehetőségekkel, mik azok a tényezők amelyek miatt beruházási színvonalunk csökken. Az okok – mint ahogy utaltunk rá – közismertek. Ahhoz, hogy e tendencia megváltozzon, a modernizáció szolgálatába kellene állítani a földszabályozást; az uniós programokat; meg kellene szüntetni az ágazat teljesítményének nagyobb hányadát adó jogi személyiségű vállalkozások ellehetetlenítését.

Budapest, 2019. május 29.

Készítette: Paragi Márton

Dr. Máhr András

Állásfoglalás

A MOSZ elnöksége megtárgyalta a mezőgazdasági beruházások alakulásáról szóló előterjesztést és az alábbi határozatokat hozta:

Felkéri az ügyvezetést, hogy:

- 1) az elemzést juttassa el az Agrárminisztériumba és kezdeményezzen egyeztetést a magyar mezőgazdaság modernizációját gátló tényezők felszámolásáról.
- 2) a 2020 utáni vidékfejlesztési program vitájakor – a 2014/2020 tapasztalatok alapján – olyan program elfogadását kezdeményezze, amely a VP termelőellenes gyakorlatával szemben egyértelműen termelők érdekét szolgálja.
- 3) tiltakozzon a Vidékfejlesztési Program éves fejlesztési keretének módosítása ellen. Nem elfogadható, hogy az állattartó telepeket érintő beruházásokkal közvetlenül összefüggő felhívások keretösszegét csökkentik, miközben már lezárt projektek keretösszegét (pl.: Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása) növelik.
- 4) folytassa a földforgalmi törvénynek a versenyképességet rontó és a termelői bizonytalanságot növelő szabályainak felülvizsgálatát, kezdeményezze a törvény ilyen irányú módosítását.
- 5) a 2020 utáni KAP szabályozás kapcsán egyértelműen a versenyképesség javítását szolgáló szabályokat támogassa. A tagállami döntéseknél ne diszkriminálják a termelőket méretük, gazdálkodási formájuk szerint. A capping kapcsán maximális mértékben éljenek a munkabér kompenzáció lehetőségével.
- 6) az AM-nél kezdeményezze a modernizációt, beruházásokat segítő nemzeti hiteltámogatási rendszerek újra notifikálását.

Felhívja a tagszervezetek figyelmét, hogy:

- 7) a világban zajló agrár-modernizációs folyamatok (precíziós gazdálkodás; robotizáció; informatikai fejlesztések; stb.) jelentős mértékben befolyásolják jövőbeni versenyképességünket. A modernizáció az egyre feszítőbb munkaerő helyzet javításának is egy lehetséges eszköze.